

Utlåtande 2015:160 RII (Dnr 106-823/2015)

Ökad ljussättning på stadens husfasader

Motion (2015:27) av Martin Westmont (SD)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2015:27) av Martin Westmont (SD) om ”Ökad ljussättning på stadens husfasader” anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Roger Mogert anför följande.

Ärendet

Martin Westmont (SD) föreslår i en motion att kommunfullmäktige ska besluta att Stockholms stad ska arbeta för en turistvänligare stad genom att öka ljussättningen på stadens fasader. Genom att belysa husfasader kan man, enligt Martin Westmont, skapa mer rymd i stadsrummet, vilket ger en intressantare stadsmiljö att vandra i samtidigt som det skapar mer trygghet för såväl turister som stockholmare. Även trafiksäkerheten har att vinna på ökad ljussättning.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden. Även Rådet till skydd för Stockholms skönhet har inkommit med ett yttrande.

Stadsledningskontoret konstaterar att det sedan 2014 pågår ett arbete med ljussättning av fasader i Stockholm stad.

Fastighetsnämnden konstaterar att man redan idag arbetar med ljussättning av stadens fastigheter men att tydligare riktlinjer för detta arbete behöver tas fram.

Stadsbyggnadsnämnden anför att det idag finns ett arbete med att ta fram en strategi för ljussättning.

Trafiknämnden anför att ljussättning har positiva effekter för upplevd trygghet och att man idag arbetar med att underlätta för fastighetsägare som vill lysa upp sina fasader.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet konstaterar att ett arbete med ljussättning redan pågår.

Mina synpunkter

Ljussättning av fasader och gator i Stockholm är en viktig del i arbetet att göra staden tryggare och att framhäva för staden viktiga byggnader. Staden arbetar redan idag med ljussättning av fasader och gator, ofta tillsammans med privata fastighetsägare. Trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden beslutade i maj 2014 att godkänna en gemensamt framtagen programförklaring för ljussättningsfrågorna. Detta program ska fördjupas och brytas ner i mer detaljerade strategier för specifika byggnader och offentliga platser. Fastighetsnämnden liksom trafiknämnden framför också i sina yttranden att de redan idag aktivt arbetar med att lysa upp staden fastigheter och att underlätta för privata fastighetsägare att ljussätta fasader och gator. Det kan alltså konstateras att staden redan idag bedriver ett aktivt arbete med ljussättningsfrågor.

Bilaga

Motion (2015:27) av Martin Westmont (SD) om ”Ökad ljussättning på stadens husfasader”.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Anna König Jerlmyr och Joakim Larsson (båda M) enligt följande.

Det är bra att Stockholms stad har ett belysningsprogram och att stadens nämnder och bolag arbetar för att öka ljussättningen av såväl stadens fastigheter som i trygghetsskapande syften. Vi anser att frågan är viktig och att staden måste höja ambitionerna när det gäller belysning i hela staden. Därför har vi i vårt budgetförslag

för 2016 avsatt tio miljoner kronor för att öka ambitionerna i stadens belysningsprogram med fokus på såväl trygghet som trivsel. Inom ramen för satsningen *Stockholm night light* ska såväl märkesbyggnader som belysning av tunnlar och broar prioriteras. På så vis kan vi öka såväl trivseln som tryggheten bland stockholmarna.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2015:27) av Martin Westmont (SD) om ”Ökad ljussättning på stadens husfasader” anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Stockholm den 2 december 2015

På kommunstyrelsens vägnar:
KARIN WANNGÅRD

Roger Mogert

Ulrika Gunnarsson

Särskilt uttalande gjordes av Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Johanna Sjö och Lars Jilmstad (alla M) med hänvisning till Moderaternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Martin Westmont (SD) föreslår i en motion att kommunfullmäktige ska besluta att Stockholms stad ska arbeta för en turistvänligare stad genom att öka ljussättningen på stadens fasader. Genom att belysa husfasader kan man, enligt motionären, skapa mer rymd i stadsrummet, vilket ger en intressantare stadsmiljö att vandra i samtidigt som det skapar mer trygghet för såväl turister som stockholmare. Även trafiksäkerheten har att vinna på ökad ljussättning.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden. Även Rådet till skydd för Stockholms skönhet har inkommit med ett yttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Frågan om ljussättning av stadens husfasader är på intet sätt ny. Med övergripande mål som att lyfta fram Stockholms estetiska

kvalitéer, öka säkerheten för trafikanterna och sträva efter en mänskligare stad har initiativ som ”Nattljusvision” och ”Stockholmsljus” bedrivits sedan början av 2000-talet.

I budget 2013 gav kommunfullmäktige trafik- och renhållningsnämnden (nuvarande trafiknämnden) i uppdrag att i samarbete med stadsbyggnadsnämnden, kulturnämnden, fastighetsnämnden och stadsdelsnämnderna att ta fram ett ljusprogram. I budget 2014 gavs de berörda nämnderna i uppdrag att implementera ljusprogrammet.

Trafiknämnden beslutade 2014-05-21 och stadsbyggnadsnämnden beslutade 2014-05-22 att godkänna en gemensamt framtagna programförklaring till en ljusstrategi. Enligt denna kvarstår behovet att utveckla en ljusstrategi med fokus på den övergripande upplevelsen av stadens nattliga ljus och att på sikt bryta ner den till att beskriva ljusstrategier för platser och enskilda objekt i Stockholm. Här är fasadbelysning en del av en helhetssyn på belysningsfrågor i stort.

Det konstateras i programförklaringen att fasadbelysning är en bygglovspliktig åtgärd, vilken hanteras av stadsbyggnadsnämnden, vanligtvis i samråd med

skönhetsrådet, medan trafiknämnden i huvudsak ansvarar för funktionsbelysning av stadens gator, gång- och cykelvägar, parker, torg och i viss omfattning fasad- och konstbelysning, så kallad effektbelysning.

Stadsledningskontoret kan därmed konstatera att det bedrivs ett aktivt arbete i staden kring frågor om ljussättning av fasader.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att besluta att motionen anses besvarad med vad som sägs i detta tjänsteutlåtande.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2015 att överlämna fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

I en motion ställd av Martin Westmont (SD) till Kommunstyrelsen (Dnr.106-823/2015) gällande ökad ljussättning på stadens fastigheter pekar motionären på två huvudgrupper som bör belysas bättre; historiska kulturbyggnader samt stadens gator. Detta för att skapa en säkrare utomhusmiljö samt öka den upplevda tryggheten och värdet på stadens kulturhistoriska byggnader till gagn för boende så väl som besökare. Motionsställaren pekar speciellt på stadens växande skara av turister, som även besöker staden under den mörka tiden på året, samt det ökande antalet cyklister, som bör få en trafiksäkrare miljö att vistas i.

Belysning av det offentliga rummet kan i huvudsak delas in i två olika kategorier; gatu- och parkbelysning samt kommersiell belysning. Tack vara ny LED-teknik går det idag att belysa både gaturum och historiskt värdefulla byggnader på ett ekonomiskt såväl som estetiskt bra sätt. För att belysningen ska fungera optimalt och inte påverka den omgivande miljön negativt är det dock av vikt att det finns riktlinjer att hålla sig till. I en skrivelse från Skönhetsrådet (SR Dnr. 2012-0409), angående fasadbelysning, principer och former för handläggning inom staden, svarade kontoret fastighetsnämnden 2013-03-05 (Dnr.1.6-073/2013) följande:

Kontoret delar Skönhetsrådets uppfattning att det behövs en samsyn inom staden om vad som ska belysas, liksom om hur de processer som kan ge högkvalitativa resultat bör se ut för att ta tillvara de allmänna intressena på ett sätt som gagnar stadsmiljön i sin helhet. Viktigt är också att belysningen följer stadens rytm gällande dag och natt.

Kontoret välkomnar tydligare regler för vad som är acceptabelt vad det gäller fasadbelysning av tillfällig art likväl för permanent belysning av fasad och annan effektbelysning.

Då kontoret förvaltar flera av Stockholms stads mest monumentala byggnader, så som Stadshuset, Stadsbiblioteket, Stadsmuseet, Östermalmshallen med fler, är det av intresse hur kulturhistoriska byggnader kan belysas för att ta fram eller förstärka de arkitektoniska detaljerna i fasaden. Örebro Slott är ett bra exempel på effektbelysning som balanserar stadens ljusbild mot den kommersiella ljusbilden. Kontoret anser också att det på sikt vore bra om några av ovan nämnda byggnader belyses med den nya tekniken och dess alla möjligheter att lyfta fram dessa landmärken ytterligare.

Kontoret står bakom Skönhetsrådets initiativ att forma en arbetsgrupp för att analysera nuläge och formulera förslag till åtgärder för att förbättra handläggning och processer inom staden i syfte att höja kvalitén på den gemensamma ljusmiljön.

Kontoret tycker också att förslaget att denna arbetsgrupp kan fungerar som referensgrupp vid provbelysning i staden bör provas.

Kontorets uppfattning är att referensgruppen bör bestå av representanter från stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret, Stadsmuseet och Skönhetsrådet.

Idébild med fasadbelysning.

Historiskt har Stockholm aldrig varit så belyst som staden är idag. Detta medför en påverkan på upplevelsen av vissa byggander och miljöer som är sämre belysta. Till följd av ett mer upplyst närområde upplevs idag exempelvis Stockholms stadshus mörkare än tidigare. För att komma till rätta med detta bör man, utifrån de riktlinjer för dessa kulturhistoriska byggnader av riksintresse som bland andra Skönhetsrådet står bakom, testa hur Stadshuset kan belysas med modern teknik.

Vad det gäller fasadbelysning i staden har trafikkontoret tillsammans med fastighetsägarna i en OP-lösning (Offentlig-Privat) på Kungsgatan mellan Sveavägen och Stureplan visat på hur en mjuk belysning kan göra att hela stadsrummet känns mer upplyst och tryggt. Man kan dock inte utgå ifrån att liknande projekt på andra platser kan ena samtliga fastighetsägare och bostadsrättsföreningar då det ofta landar i en kostnadsfråga. Även här bör staden därför ta fram riktlinjer för belysning av fasader där också den finansiella frågan belyses.

Kungsgatan med dagens fasadbelysning.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 september 2015 att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

I maj 2014 antog trafik- och renhållningsnämnden och stadsbyggnadsnämnden dokumentet ”Övergripande ljusstrategi för Stockholms offentliga belysningsmiljöer” (se bilaga 1). Dokumentet togs fram av kontoren gemensamt.

Till skillnad mot ett belysningsprogram som mer beskriver en färdig lösning

utformas en ljusstrategi till en pågående process kring hur belysning ska utföras och upplevas i förhållande till sin omgivning.

Inom ramen för ljusstrategin för Stockholm pågår därför ett långsiktigt arbete för att bl.a. fastighetsägare ska få riktlinjer om vilka hänsyn som bör tas inför ljussättning av fasader och hur underhandskontakter med staden bör göras inför/under projektering av fasadbelysning.

Från stadens sida finns även en ambition att bjuda in olika aktörer såsom fastighetsägare, fastighetsförvaltare, stadsutvecklare, stadsmuseum till en dialog kring upplevelsen av stadsmiljön. Även frågor kring genomförande, underhåll och drift skulle också kunna tas upp vid ett sådant möte.

Från stadens sida pågår arbete med belysning av offentliga byggnader, nu senast är Tensta vattentorn aktuell för fasadbelysning. Tidigare projekt som staden har medverkat i har varit Hötorgsskraporna, Vanadislundens vattenreservoar och Johannes kyrka.

I programförklaringen beskrivs strategin för hur ljussättning av byggnader och platser kan liknas vid en arbetsprocess. Personer med skilda erfarenheter/ansvarsområden kan bidra utifrån den specifika uppgiften. Det bidrar i sin tur till ökad delaktighet kring en övergripande ljusstrategi, då personer i skilda delområden av staden ingår i en sådan arbetsprocess.

Från stadens sida prioriteras en strategi där ljussättning av byggnader och platser i Stockholm kan försköna, vägleda och därigenom skapa en förståelse för stadens nattliga geografi. En ljussättning av en byggnad eller plats kan också bidra till ökad trygghet, speciellt om ljussättningen leder till en ökad närvaro i våra offentliga miljöer.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 september 2015 att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret instämmer i att fasadbelysning kan ge en positiv upplevelse av det nattliga uterummet och bidra till en större upplevd trygghet. Att fasadbelysning främjar trafiksäkerhet är dock mindre troligt eftersom fasadljus normalt lyser uppåtriktat och inte ger något ljus mot markytan för olika trafikantslag.

Kontoret vill inledningsvis framföra följande generella synpunkter på ljussättningar av fasader i staden. I Stockholm är byggnationen tät och av sådant format att stor hänsyn måste tas till intilliggande byggnader vid ljussättning. Stockholms innerstads husfasader och byggnader är vidare mycket varierande, allt ifrån historiskt intressanta till kommersiella affärs- och kontorshus via hotell och bostadshus. Vid fasadbelysning

måste speciellt stor hänsyn tas där bl.a. bostäder och hotell finns, eftersom ljus upp mot fasaderna kan bli mycket störande för boende.

Hur ljussättningen utformas är också viktigt för intrycket. En ljussättning av fasad ger ofta ett avvikande nattligt utseende men ljuset bör inte helt förvanska upplevelsen av fasaden vid jämförelse med dagupplevelsen. Fasaden bör inte heller stå i stor kontrast, som en fyr, till omgivningen eller inte i sig själv ha för stor variation i ljushet. Skillnaden i karaktär på fasaderna gör att en bedömning också bör göras om en enskild fasad är så intressant så att den bör belysas.

En uppmärksam konsekvens är att konstljus över städer ger mycket ljus mot natthimlen. Utöver den oönskade ljuseffekten pågår forskning om hur detta påverkar djurlivet. För gatubelysning använder därför kontoret armaturer som inte lyser ovan horisontalplanet vid nyinstallation. En utökning av fasadbelysning, där ljuset oftast riktas uppåt, bör därför göras återhållsamt och på ett ljus tekniskt väl genomfört sätt.

Trafikkontoret kan konstatera att staden har mycket begränsad rådighet i denna fråga. Ägandet av fastigheter är mycket varierande alltifrån offentligt ägande (stat, landsting, kommun, allmännytt), kommersiellt till ägandeform i bostadsrättsföreningar. Det är ofta många aktörer som måste involveras vid en generell ljussättning av fasaderna längs med en gata. Detta innebär att Stockholms stad, utöver stadens fastigheter, inte har rådighet över vad som kan ljussättas. Berörda fastigheters ägare måste med andra ord vara villiga att finansiera och medverka till ny fasadbelysning. Ägarförhållande och driftsansvar för en fasadbelysning måste klargöras så att ljusinstallationen lyser på rätt sätt över tiden.

För att uppnå en bra upplevelse av fasadbelysning krävs därtill oftast stora resurser vid planering, genomförande samt drift- och underhåll. Investerings- och driftskostnaden är därför högre jämfört med traditionell gatubelysning.

Med detta sagt arbetar trafikkontoret ändå för att underlätta för fastighetsägare som vill belysa sina fasader. Detta görs inom ramen för ljusprogram för Stockholm där det pågår ett långsiktigt arbete för att bl.a. fastighetsägare ska få riktlinjer om vilka hänsyn som bör tas inför ljussättning av fasad och hur underhandskontakter med staden bör göras inför/under projektering innan bygglovshandling kan skickas in.

Slutligen finns frågor att ta hänsyn till vid användande av stadens anläggningar som elanslutnings- och montageplats (om belysning ägs av fastighetsägare) för strålkastare, t.ex. belysningsstolpar. Här kan gränsdragning för elanslutning och energiförsörjning ge upphov till avtalssvårigheter eftersom staden varken får skänka el till privat aktör eller ta betalt för energiförbrukningen. Drift- och underhållsansvaret måste också utredas i varje enskilt fall.

Sammanfattningsvis kan konstateras att fasadbelysning rätt utformad kan ge en positiv upplevelse. Att arbeta för ökad ljussättning är dock förenat med en mängd utmaningar kring utformning, rådighet och ansvar enligt vad som beskrivits ovan.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet till skydd för Stockholms skönhets yttrande daterat den 19 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har kontinuerligt arbetat med frågan om hur staden bäst belyses, både ifråga om funktionsbelysning och ljussättningar av miljöer såväl som enskilda byggnadsverk, stadspartier och konstverk. Dokument som "Nattljusvision" och "Stockholmsljus" har varit viktiga i stadens arbete med ljussättning och dessa har i sin tur fungerat som utgångspunkt för den nya ljusstrategi som trafikkontoret och stadsbyggnadskontoret utarbetat och som respektive nämnd antog under våren 2014. I programförklaringen beskrivs arbetssätt och strategi för hur ljussättning av byggnader och miljöer i Stockholm kan försköna, vägleda och därigenom skapa förståelse för stadens nattliga geografi och exempel ges på miljöer som kan bli aktuella i det fortsatta arbetet. Vidare anføres att det för bedömning av ljusinstallationer bör bildas en grupp där personer med skilda erfarenheter/ansvarsområden ingår och som återkommande kallas in, vilket också innebär att en långsiktig erfarenhet och kunskapsnivå kring ljussättning i stadsmiljön finns i staden.

Med hänvisning till att det redan finns en antagen ljusstrategi i Stockholms stad avstyrker Skönhetsrådet motionens förslag.